

Др Бојан Симић*

научни саветник

Институт за новију историју Србије

СА ЈУГА СРБИЈЕ У ЈУЖНУ АМЕРИКУ – СЛАВОЉУБ ЂЕРА ПЕТРОВИЋ КАО ПОСЛАНИК (АМБАСАДОР) У АРГЕНТИНИ 1953–1958.

Апстракт: У раду се на основу примарних извора, мемоара и литературе анализира делатност некадашњег партизанског руководиоца Југа Србије Славољуба Ђера Петровића за време његове дипломатске службе у Аргентини (1953–1958). Петровић је био један од првих дипломата рођених у Јужној Србији који је добио ранг амбасадора (1956). Посебна пажња биће посвећена његовим активностима на унапређењу међудржавних односа, као и борби за екстрадицију Анте Павелића.

Кључне речи: Славољуб Ђера Петровић, дипломатија, југословенско-аргентински односи, усташка емиграција, Анте Павелић

*

Славољуб Ђера Петровић је рођен 1920. у Нишу у радничкој породици. Средњу школу је учио у родном граду а Економски факултет у Београду. Током Другог светског рата био је истакнути борац НОБ-а и руководиоца југа Србије, члан АВНОЈ-а и члан АСНОС-а. Рат је завршио у чину пуковника. Педесетих година прелази у дипломатију и у том ресору остаје све до пензионисања 1985. Радио је прво као саветник у миистарству иностраних послова да би касније био југословенски амбасадор у Аргентини, Парагвају и Уругвају, председник Дунавске комисије у Будумпешти, амбасадор у Мароку, амбасадор у Тунису, помоћник савезног секретара за иностране послове и амбасадор у Белгији и Луксембургу. Био је члан више делегација и учествовао је на бројним међународним конференцијама. Носилац је „Партизанске споменице 1941“ и неколико домаћих и страних одликовања.¹ О својим ратним и дипломатским

smcbjn@yahoo.com

**Чланак је настао као резултат рада у Институту за новију историју Србије који финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација РС, на основу

искуствима оставио је мемоаре под називом *Сећања и записи борца и дипломате* који су имала два издања 2007. и 2012. Они бацају и одређено светло на југословенско-аргентинске односе у периоду од 1953. до 1958. Сећања првог југословенског амбасадора у Аргентини, који је у овој земљи провео више од четири године, значајан су извор за истраживање и поред својих очигледних недостатака. Наиме, ради се о каснијим записима који су често плод накнадне реконструкције, а понекад су и у супротности са примарним изворима, чак и онима које је састављао сам Петровић, као шеф југословенске дипломатске мисије у Буенос Ајресу. За потребе овог рада користићемо друго издање из 2012, које је допуњено и проширено у односу на прво, па и у деловима који се односе на период службовања у Аргентини.

Највиши представници ФНРЈ у Буенос Ајресу пре Петровића били су Франце Пирц, Маријан Стилиновић и Мишо Павићевић. Није неважно напоменути и да су они били представници четири различите републике у оквиру југословенске федерације. Само посланство није било на најбољем гласу због више инцидената који су забележени и лоших односа који су у њему годинама владали.²

О грешкама ранијих представника ФНРЈ у Аргентини говорио је и председник републике Јосип Броз Славолуб Петровићу септембра 1953, непосредно пре његовог преузимања дужности. Смернице које му је дао тицале су се проширења сарадње на свим пољима, посебно на привредном, где је констатован недопустиво низак ниво робне размене са тако значајним партнером. Броз је указао на неопходност сарадње са новинарима, што чешће посете југословенских исељеника домовини и важност заједничког решавања проблема усташке емиграције који „трује“ односе између две земље.³ Иначе, Славолуб Петровић добио је агреман још крајем августа 1953. године.⁴

На пут Аргентине кренуо је бродом из луке у Ђенови. Пут је трајао чак 17 дана. Заједно са супругом и ћерком убрзано је учио шпански језик. Путовање му је дало времена да размисли и о тактици према аргентинским властима. Одлучио је да питање усташа на помиње у првом периоду, већ

Уговора о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2023. години бр. 451-03-47/2023-01/200016 од 3. 2. 2023.

¹ Подаци преузети из: Славолуб Ђера Петровић, Александар Трајковић, *Јужни српски фронт у ослободилачком рату 1941–1945. године*, Врање 1999, 349–350.

² Више о делатности посланства у Буенос Ајресу у првој деценији након Другог светског рата: Бојан Симић, *Југославија и Аргентина 1946–1955.*, Београд 2021, 38–85.

³ Slavoljub Đera Petrović, *Sećanja i zapisi borca i diplomate*, Београд 2012, 260–261.

⁴ *Борба*, 30. 8. 1953, 5.

да се концентрише на ствари које су биле у заједничком интересу и која су се могла лакше решити као што је било питање економске сарадње.⁵

Петровић је по свом доласку озбиљно почео да ради на поправљању затеченог стања. То се односило и на чешће посете иселеницима ван Буенос Ајреса. Тако је у првој години боравка два посетио пута Росарио и Мугету а једном Кордобу. Поред сусрета са југословенском емиграцијом, виђао се и са аргентинским локалним званичницима. У Росарију је посетио начелника провинције Санта Фе, шефа полиције, градско начелство и тамошњу берзу. Пријем је окарактерисан као „веома љубазан“.⁶ У својим сећањима он помиње и протесте хрватске емиграције која га је на једном предавању засула питањима о третману Католичке цркве у Југославији и проблемима везаним за прибављање личних докумената. Наводно, емигранти су добили инструкције из „ушашке централе“ у Буенос Ајресу и акција је била унапред припремљена.⁷

Посланик Петровић, приликом предаје акредитива новембра 1953, имао је сусрет са председником Хуаном Пероном и могућност да га упозна.⁸ Током разговора Перон је мешао шпански и француски. У ствари, од страних језика једино је говорио италијански. Дуго се распитивао о Брозу, што је Петровића навело да закључи да се сматра „једнаким Титу“, да мисли да је његова политика „независна као и југословенска“ и да је као личност „популаран и познат у свету као и друг Тито“.⁹ Наравно, Петровићу као убеђеном комунисти нису пријала поређења било кога са Брозом. Разговор је трајао око 20 минута и био је углавном информативног и куртоазног карактера. Слично запажање о томе како су вође две државе „људи истог заната“ изнео је нешто раније и министар спољних послова Аргентине Херонимо Реморино.¹⁰

Поред куртоазне посете председнику Перону и министру иностраних послова Реморину приликом предаје акредитива, Петровић је посетио и друге високе аргентинске званичнике, попут министра спољне трговине Антонија Кафијера. Ова посета је имала за циљ да додатно потврди заинтересованост

⁵ Petrović, *Sećanja i zapisi*, 253–254.

⁶ Архив Југославије (АЈ), Кабинет председника републике (КПР), I-5b/4, Аргентина. Преглед материјала из Аргентине од 9. 2. 1954.

⁷ Petrović, *Sećanja i zapisi*, 266–268.

⁸ Хуан Перон (1895–1974) био је аргентински генерал и председник државе у три мандата (1946–1951, 1951–1955, 1973–1974).

⁹ Дипломатски архив Министарства спољних послова Републике Србије (ДАМ-СП), Политичка архива (ПА), 1953, Аргентина, ф. 2, д. 13, с. 415607, „Забелешка о разговору министра Славољуба Петровића са Претседником Републике Аргентине господином Пероном приликом предаје акредитива 10 новембра 1953 г.“

¹⁰ ДАМСП, ПА, 1953, Аргентина, ф. 2, д. 13, с. 415607, „Забелешка о разговору министра иностраних послова господина Реморина са послаником Петровићем“.

Југославије за економску сарадњу.¹¹ У суштини, југословенска страна је видела трговинске односе као начин да се поправе и политички односе између две земље.

Треба напоменути да Буенос Ајрес није било омиљено место за стране дипломате томе је доприносила и сама природа Перона и његовог режима. Занимљиво сведочење о томе донео је ирски посланик у том периоду Марфи (Matthew Murphy), који је записао коментаре колега и њихово незадовољство да морају да устају у шест ујутро, да се обуку као „конобари“, да би присуствовали „досадном“ Пероновом говору у Конгресу који је трајао сатима. Речено му је да Аргентина није место за „нервзне и нестрпљиве дипломате“.¹² Без сумње, такво искуство имале су и југословенске дипломате тога доба у Буенос Ајресу.

Други сусрет Петровића са Пероном збио се већ у првој половини наредне 1954. године, а радило се о припреми за долазак југословенске делегације и за преговоре око новог трговинског аранжмана. Перон је тада рекао да су били преварени по питању доласка усташке емиграције у Аргентину, тврдећи како је веровао да им из културне Европе долазе „стручњаци разних профила“. Према тврдњи Петровића, у разговору је навео како су сви они на „платном списку Ватикана или Америке“, па их не може раселити по унутрашњости земље како то аргентински закон предвиђа.¹³

У пратњи посланика Петровића, министар у савезној влади Јаков Блажевић је примљен у аудијенцију код Перона 15. јуна 1954. Домаћа штампа је пренела да је том приликом аргентински председник изразио своје симпатије за спољну политику Југославије и обећао помоћ за успешно окончање привредних преговора. Аргентински председник је најавио и могућност слања једне трговинске делегације у Југославију. Разговору је присуствовао и министар економије Гомес Моралес, који је показао нарочито интересовање за бродове, електричне централе и теретне вагоне који се производе у Југославији.¹⁴ Занимљиво је да је током разговора Перон истакао како су Аргентинци и Југословени слични, не само физички већ и по темпераменту, оба народа су „веома осетљива по питању своје независности и не дозвољавају турске“ и да он добро познаје Југословене јер су његов кино-оператор и слуга који му већ десет година чува вилу

¹¹ ДАМСП, ПА, 1954, Аргентина, ф. 3, д. 12, с. 4932, „Забелешка разговора вођеног приликом протоколарне посете министра Славољуба Петровића код др. Антонио Кафиеро, Министра спољне трговине Републике Аргентине“.

¹² Paul Hand, “This is not a Place for Delicate or Nervous or Impatient Diplomats”: The Irish Legation in Perón’s Argentina (1948–1955)”, *Irish Studies in International Affairs*, Vol. 16 (2005), 182.

¹³ Petrović, *Sećanja i zapisi*, 259.

¹⁴ *Политика*, 18. 6. 1954, 4.

Југословени.¹⁵ За време боравка југословенска делегација је обишла бројне индустријске и пољопривредне објекте у Аргентини.¹⁶

Први резултати на поправљању односа две државе у време Петровићеве службе направљени су управо на пољу економије. Након годину дана примене трговинског уговора из 1953. дошло је до новог споразума, којим су промењене листе југословенских и аргентинских артикала. Почетак важења нових листа предвиђен је од 14. августа 1954. Укупан реципрочан износ утврђен је на 13,5 милиона долара. На аргентинској листи најбитније ставке биле су говеђа кожа и вуна (4,5 и 3,5 милиона долара), али овог пута значајан удео чинила је и пшеница тј. пшенично брашно (2,5 милиона долара). Од осталих производа са листе истичу се ланено уље и индустријски лој и маст. С друге стране, југословенска листа била је разноврснија и чинило ју је тридесетак артикала, а доминирала је дрвна грађа, пре свега дрво четинара (3 милиона долара). Артикли који су имали своје место на тој листи били су и разни производи од гвожђа, затим кудеља, као и електромотори, генератори и трансформатори.¹⁷ Допунски споразум у циљу „да се олакша и повећа трговинска размена“ потписао је нови посланик Славољуб Петровић. Оно што је битно рећи јесте да аргентинска влада није желела да цемент укључи у југословенску листу и поред молбе коју је упутило Посланство ФНРЈ, што се јасно види из одговора који је Реморино послао 20. септембра 1954.¹⁸

Ипак представници ФНРЈ могли су бити задовољни. Посланик Петровић је истакао да је позитивно то што су преговори трајали сразмерно краће него претходни, у чему је он видео већи степен разумевања две стране.¹⁹ Посланство је у циљу пропагандне активности на овом пољу крајем 1954. штампало брошуру о развоју југословенске спољне трговине.

Други показатељ приближавања две земље у том периоду била су међусобна одликовања шефова дипломатије. Министар Херонимо Реморино је примио почетком фебруара *орден југословенске заставе I реда*, који му је у име владе ФНРЈ уручио посланик Петровић. Како је јавио Танјуг а пренела штампа, аргентински министар је одликован за „истакнуте заслуге

¹⁵ ДАМСП, ПА, 1954, Аргентина, ф. 3, д. 12, с. 49304, „Забелешка разговора другова Јакова Блажевића и Славољуба Петровића са претседником Републике Аргентине генералом Хуан Пероном, одржаног 15 јуна 1954 у кабинету претседника Перона, разговор трајао око 40 минута, а са аргентинске стране такође присуствовали министри Гомез Моразлес и Кафијеро“.

¹⁶ Делегација је напустила Аргентину тек 5. јула, након постизања договора око трговинских листа које су биле део споразума из 1953. *Политика*, 5. 7. 1954, 1.

¹⁷ Документ се налази на сајту аргентинског министарства иностраних послова и вера: <https://tratados.cancilleria.gob.ar/>, (датум приступа 7. 8. 2023).

¹⁸ Исто.

¹⁹ ДАМСП, ПА, 1954, Аргентина, ф. 3, д. 14, с. 411210, Писмо посланика Петровића упућено Државном секретаријату за иностране послове ФНРЈ од 15. 8. 1954.

у развијању и учвршћењу мирољубиве сарадње и пријатељских односа између Југославије и Аргентине“.²⁰ У говору том приликом Реморино је истакао херојску борбу југословенских народа у рату и посебно маршала Тита који је својом „великом личношћу“ водио земљу ка победи и највећа похвала иде управо њему.²¹ На другој страни орден је примио државни секретар за иностране послове Константин Коча Поповић.

Након очигледног напретка у односима две земље наметало се питање подизања ранга дипломатских представништва. У том циљу посланик Петровић је добијао инструкције из Београда. Он је ипак сматрао да за посебан притисак нема потребе јер је група начелника у МИП-у лично заинтересована за своје именовање за амбасадоре у земљама за које се планирало подизање дипломатског ранга представништва и да они раде „свим средствима да закон што пре прође и они пођу вани“.²² До тога није дошло, јер су фактички дан после слања писма из Буенос Ајреса у граду започела дешавања која су довела до пада Перона септембра 1955. Централна у Београду, односно помоћник министра Срђа Прица и посланик Петровић имали су различити поглед на то како је до свега дошло, па се развила дугачка преписка.²³ У сваком случају, догађаји који су уследили у Аргентини померили су већ договорено подизање ранга дипломатских представништава за више месеци, па је тек у јануару наредне године оно формално и проведено декретом владе генерала Арамбуруа. Први југословенски амбасадор у Аргентини био је дотадашњи посланик Славољуб Петровић (коме је у решењу од 6. марта 1956. грешком написано Драгољуб). Петровић је био акредитован и за Уругвај и Парагвај.

У првој деценији након Другог светског рата готово да није било партијске сарадње између КПЈ и аргентинских левичарских партија. Представници Посланства су с времена на време прикупљали информације о делатности КП Аргентине и Социјалистичке партије Аргентине, али без значајнијих контаката. Чак и половином 1951. постојала су партијска упутства да јавно не треба показивати „неки нарочити интерес“ да се жели ближи контакт са њима.²⁴ Наредна фаза у контактима били су разговори

²⁰ *Политика*, 23. 1. 1955, 2.

²¹ АЈ, КПр, I-5-б/4, Аргентина, Извадак из говора др Херонима Реморина. - Текст представља превод изјаве која је дата листу *La Razon*.

²² ДАМСП, ПА, 1955, Аргентина, ф. 3, д. 14, с. 412149, Писмо Пов. 496 упућено од стране посланика Петровића 30. 8. 1955.

²³ О реакцији посланика Петровића и југословенског ДСИП на догађаје у Аргентини видети: Бојан Симић, „Југословенска дипломатија и штампа о државном удару у Аргентини 1955. године“, *Архив*, часопис Архива Југославије, 1-2, (2020), 175-190.

²⁴ АЈ, Савез комуниста Југославије, Комисија за међународне односе и везе, 507/IX, 4/1-104, Писмо Комисије ЦК КПЈ за међународна питања упућено посланику Стилиновићу од 11. 5. 1951.

на пријемима у разним амбасадама у Буенос Ајресу. Тако се амбасадор Петровић сусрео са генералним секретаром КП Аргентине Кодовилом на пријему у Амбасади СССР-а 1956. и у Амбасади Чехословачке 1957.²⁵

Изгледа да промена на челу посланства није потпуно елиминисала проблеме у његовом функционисању. Томе у прилог говори и чињеница да је и посланик Петровић имао проблема са секретаром основне организације Антом Топалијем, што је унело у рад колектива „нездравости и лоше односе“. Топали је оптужен да је за време свог мандата потпуно занемарио рад основне партијске организације, да није одржан ниједан састанак, и да се читава активност свела на прикупљање чланарине.²⁶

Аргентина је након Другог светског рата била држава са највећим бројем исељеника пореклом из Југославије након САД.²⁷ Та чињеница је питање односа са исељеништвом стављало на врх листе задатака амбасадора и особља југословенског дипломатског представништва. Што се тиче исељеника у Аргентини током педесетих, примећен је и један важан процес – део политичке емиграције временом се претварао у економску. То се дешавало делом под утицајем старије економске емиграције, делом што су неки схватили да њихови политички циљеви нису тако лако достижни па су се све више окретали свакодневници живота у новој домовини, борби за обезбеђење бољег живота себи и сопственој породици. Њихова ситуација ни средином педесетих није се много поправила па је посланик Петровић видео „културнополитичку заосталост“ већине исељеника, „тешко наслеђе“ прошлости и последице тешких услова живота. Када је у питању омладина, ситуација је приказана још негативније, констатовано је да се они „мање или више“ не осећају Југословенима и највећи број њих више не говори језик, већ настоји да нађе своје место у аргентинском друштву.²⁸

У оквиру самог исељеништва посебан задатак био је однос према политичкој емиграцији а пре свега борба против усташког покрета. Ово

²⁵ АЈ, 507/IX, 4/1–104, „Забелешка о разговору амбасадора Славољуба Петровића са Кодовилим, генералним секретаром Комунистичке партије Аргентине дана 7. 11. 1956 године на пријему у руској амбасади“; „Забелешка о разговору амбасадора Славољуба Петровића са шефом Комунистичке Партије Аргентине Кодовилом дана 9. 5. 1957 године на пријему у чешкој амбасади“.

²⁶ АЈ, 507/XIII, К.46/1–47, Аргентина, Записник од 4. августа 1956. год, Извештај од јануара 1957. год. - Занимљиво је да Топали, као секретар партијске организације при Амбасади у Индији, такође у једном периоду није сазивао партијске састанке, али овог пута се радило о захтеву амбасадора Јосипа Ђерђе због великих сукоба између запослених у амбасади. Слободан Селинић, *Партија и дипломатија 1945–1952.*, Београд 2013, 153, 373–377.

²⁷ Процене о бројности југословенских исељеника у Аргентини варирају од неколико десетина хиљада до пола милиона. Најреалнија је она која каже да их је почетком педесетих било између 80 и 100 хиљада. Симић, *Југославија и Аргентина*, 119–124.

²⁸ ДАМСП, ПА, 1956, Аргентина, ф. 3, д. 10, с. 424146, „Односи ФНРЈ – Аргентина“, 5–6.

је посебно било битно откад је некадашњи поглавник НДХ Анте Павелић прешао у Аргентину крајем 1948. Међутим сви покушаји да се издејствује изручење Павелића код Пероновог режима остали су без успеха. Петровићев претходник Мишо Павићевић је крајем августа 1952. резимирао понашање аргентинских власти на захтеве за екстрадицију које им је упутила ФНРЈ. Он је навео да се радило или о куртоазним одговорима („доставили смо предмет надлежним властима“), или негативним по питању захтева из ранијих година, или да никакав одговор није добијен као у случају Павелића.²⁹

Ситуација се није променила ни након доласка Славољуба Петровића. Оно што је пробудило наду била је промена режима у Аргентини 1955. и одлазак Перона. У својим сећањима Петровић каже да су аргентинске власти у једном моменту, око три месеца након смене режима, чак и ухапсиле Павелића и о томе обавестиле Посланство, али су га убрзо пустиле. Он је то довео у везу са избацивањем представника католичке струје из владе у том моменту.³⁰

Питање Павелића покретано је и незваничним путем код функционера новог режима. Моменат Пероновог одласка и нетрпељивост војне хунте према њему и према свима који су виђени као његови сарадници искоришћен је да се изведе успешна кампања и створи повољнија ситуација за даљу акцију. Ипак, главни циљ – изручење Павелића ФНРЈ – није постигнут. Са своје стране југословенски представници су покушали да истакну везе између Павелића и Пероновог режима са надом да ће нова влада, имајући у виду њен изразито негативан став према претходној, бити подложна утицају у том правцу. Тако је посланик Петровић у разговору са адмиралом Рохасом (Isaac Rojas), потпредседником владе за кога је сматрао да је прави вођа покрета, потенцирао питање Павелића и усташа. Петровић је поред описа онога што су усташе чиниле током Другог светског рата закључио да се они никако не могу сматрати „политичким емигрантима“ и да њихов „деструктивни рад“ утиче на добре односе између две државе. Рохас је деловао заинтересован за решавање проблема и дао одређена обећања, али ништа се значајније није десило.³¹

Иначе први захтев за екстрадицију Павелића упућен је маја 1951.³² Изгледа да званични одговор на њега ФНРЈ није добила. Историчар Богдан Кризман је писао да је аргентинска влада „брзо ријешила тај захтев устврдивши да се избеглица под тим именом не налази на аргентинском

²⁹ ДАМСП, ПА, 1953, Аргентина, ф. 47, д. 10, с. 42859, Писмо посланика ФНРЈ у Буенос Ајресу Павићевића упућено Министарству иностраних послова од 31. 8. 1952, 1.

³⁰ Petrović, *Sećanja i zapisi*, 262–263.

³¹ ДАМСП, ПА, 1956, Аргентина, ф. 3, д. 15, с. 41703, Забелешка о разговору Министра Петровића са потпретседником аргентинске владе адмиралом Рохасом дана 17. 1. 1956 године.

³² Детаљније о томе: Симић, *Југославија и Аргентина*, 175–185.

државном територију“.³³ На супротно указују документа посланика у Буенос Ајресу Мише Павићевића из 1952, а касније и самог Славољуба Петровића из 1956. у којима се недвосмислено каже да Посланство ФНРЈ у Аргентини није добило никакав званичан одговор везано за Павелића.³⁴ Треба рећи да у документима из 1957. које Кризман цитира постоје изјаве југословенских дипломата да су добиле негативан одговор на први захтев за екстрадицију. Шта више, сам амбасадор Петровић је на изјаву аргентинског шефа дипломатије да захтев из 1951. није узет у разматрање због „непостојања уговора о екстрадицији између две земље“ најавио да ће објавити исправку „како је са службене стране одговорено да се Павелић не налази у Аргентини“.³⁵ Могуће да се радило о тактици која је предвиђала да се тврдњом како је од Перонове администрације добијен негативан одговор, остави утисак на нову владу са јасним антиперонистичким ставом који би је натерао на акцију. Тај адут коришћен је и касније у разговорима са представницима новог режима.

Помоћник министра иностраних послова Аргентине Гарсија у разговору са Петровићем отворено је питао колико Југославији смета присуство Павелића у његовој земљи. Након образложења које је добио од Петровића о злочинима усташа упитао је како би ФНРЈ гледала ако би Аргентина протерала Павелића са своје територије. Посланик је на своју руку одговорио: „Протерајте га, бићемо задовољни“. Гарсија је на крају устврдио да је то његов лични став и да ће пробати да покрене питање код своје владе.³⁶ Реакција из Београда на овај разговор стигла је брзо и у њој је посланик Петровић укорен а објашњено му је да ФНРЈ не одустаје од свог принципијелног става око захтева за екстрадицију. Њему је саветовано да изјави да је став о прихватању протеривања које је изнео у разговору његов лични.³⁷ С обзиром на супротне ставове влада по наведеном питању у овоме можемо видети неку врсту испитивања терена, али и самосталне иницијативе дипломата две стране.

Догађај је целом свету отклонио све сумње да се Павелић налази у Аргентини био је атентат на њега 10. априла 1957. Тада је под недовољно

³³ Bogdan Krizman, *Pavelić u bjekstvu*, Zagreb 1986, 249.

³⁴ ДАСМП, ПА, 1953, Југославија, ф. 47, д. 10, с. 42859, Писмо посланика Павићевића упућено Министарству иностраних послова од 31. 8. 1952; ДАСМП, ПА, Аргентина, 1956, ф. 3, д. 15, с. 41703, „Забелешка о разговору Министра Петровића са потпредседником аргентинске владе адмиралом Рохасом дана 17. 1. 1956 године.“.

³⁵ ДАСМП, ПА, 1957, Аргентина, ф. 4, д. 35, с. 47875, Телеграм Амбасаде ФНРЈ у Аргентини број 33 упућен ДСИП-у од 11. 4. 1957; Krizman, *Pavelić u bjekstvu*, 398.

³⁶ ДАСМП, ПА, 1956, Аргентина, ф. 3, д. 10, с. 4339, Шифровано писмо Посланства ФНРЈ у Аргентини упућено Секретаријату за иностране послове пов. 725 од 27. 12. 1955.

³⁷ ДАСМП, ПА, 1956, Аргентина, ф. 3, д. 10, с. 4339, Писмо Срђе Прице испред Трећег одељења ДСИП-а упућено Посланству ФНРЈ у Буенос Ајресу од 13. 1. 1956.

јасним околностима Павелић рањен са два метка а његова слика из болнице објављена је и у штампи. То је југословенској дипломатији био знак за офанзиву. Већ 13. априла у аргентинском листу *Democracia* објављена је изјава секретара амбасаде ФНРЈ у Аргентини Предрага Грабовца под насловом „Хоћемо Павелића жива да бисмо га осудили због његових злочина“. У њој Грабовац каже да ће југословенска влада инсистирати на његовој екстрадицији било због злочина „против човјечанства било напросто као обичног злочинца“.³⁸ Наведено је била најаву захтева за изручење који је уследио наредних дана, а који је био базиран на аргентинском закону о изручењу „обичних“ злочинаца (члан 646, став 2, члан 648, став 2, и члана 651 Законика о кривичном поступку).³⁹ Захтев је са пратећом документацијом предат је аргентинском министарству иностраних послова 16. априла.⁴⁰ Јасно је да је овог пута покушано да се игра на карту закона који у Аргентини постоји и који се примењује, док се притом нудио реципроцитет који је југословенска страна била спремна да прихвати. Притисак је направљен како на Министарство иностраних послова Аргентине, тако и на аргентинског амбасадора у Београду.⁴¹ Као нека врста надокнаде нудило се брзо решавање питања национализоване аргентинске имовине у Југославији.⁴²

Кампања против Павелића имала је успеха у аргентинској штампи. Сви већи листови у земљи објавили су чланке у којима се говорило о његовој одговорности за злочине у Југославији.⁴³ Основне смернице за ову кампању дао је југословенској амбасади у Буенос Ајресу подсекретар за иностране

³⁸ ДАСМП, ПА, 1957, Аргентина, ф. 4, д. 36, с. 412933, „Превод изјаве секретара Грабовца дане дописнику листа “Democracia” 13. IV. 57 г.“; Krizman, *Pavelić u bjekstvu*, 399–400.

³⁹ ДАСМП, ПА, 1957, Аргентина, ф. 4, д. 35, с. 48388, IV одељење ДСИП-а, Пов. број 48074 од 15. 4. 1957; Krizman, *Pavelić u bjekstvu*, 400–401.

⁴⁰ ДАСМП, ПА, 1957, Аргентина, ф. 4, д. 15, с. 420099, „Забелешка о разговору амбасадора Славољуба Петровића са министром иностраних послова Лаферрере-ом 16. IV. 1957 године.“

⁴¹ ДАСМП, ПА, 1957, Аргентина, ф. 4, д. 35, с. 48452, „Забелешка о разговору држ. потсекретара др. Младена Ивековића с амбасадором Аргентине Роигт-ом, дана 16 априла 1957“.

⁴² Радило се о имовини у процењеној укупној вредности од 21.239.340 динара по ценама из 1938. Већи део тог износа се односио на Предионице и ткаонице Марибор (17.592.672 динара), односно око 360.000 долара. Остатак су биле углавном зграде и земљиште. Овај проблем решен је тек уговором из 1964. којим се југословенска страна обавезала да плати 450.000 долара. Симић, *Југославија и Аргентина*, 62–63.

⁴³ Амбасада ФНРЈ у Буенос Ајресу прикупила је чак 108 чланака који су објављени у аргентинској штампи након атентата на Павелића а који су говорили о усташким злочинима током Другог светског рата. ДАСМП, ПА, 1957, Аргентина, ф. 4, д. 36, с. 411477, Шифровано писмо Амбасаде ФНРЈ у Буенос Ајресу упућено Министарству иностраних послова од 16. 5. 1957. Krizman, *Pavelić u bjekstvu*, 415.

послове Младен Ивековић, а она је предвиђала да штампа поред изручења помиње и протеривање.⁴⁴ Аргентинске власти су почеле са поступањем по захтеву, али док се припремало хапшење Павелић је променио локацију. Аргентинска и југословенска страна оптуживале су једна другу за његов бег. Аргентински органи су тврдили да су управо Југословени алармирали Павелића јер је штампа писала о захтеву за екстрадицију пре него што су га они добили, док су њима Југословени спочитавали недовољну будност.⁴⁵ Павелић се успешно крио у самом Буенос Ајресу око три месеца, док није одлучио да напусти Аргентину. Након неколико месеци боравка у престоници Чилеа Сантјагу он се крајем новембра 1957. пребацио у Франкову Шпанију где се осећао сигурније. Тамо је остао до смрти децембра 1959.⁴⁶ Јасно је да је његовом бекству допринела и активност југословенске дипломатије и амбасадора Петровића.

Славољуб Ђера Петровић радио је на бројним другим пољима током свог боравка у Јужној Америци. Као љубитељ спорта и навијач Црвене Звезде помогао је око организације турнеје клуба по континенту током 1955. Поред бројних извештаја самог Петровића, текстова у новинама о тој турнеји постоји и сведочанство легендарног фудбалера Рајка Митића које је штампано по повратку у Београд под називом *Буенос Аирес, Монтевидео – Рио. Са фудбалерима Црвене Звезде по Јужној Америци*.

Петровић је Аргентину напустио током 1958. На том месту задржао се више од четири године, дуже од свих претходника. Тамо су му се родили син и млађа ћерка. Као признање за успешну службу и унапређење међудржавних односа добио је орден Сан Мартина са лентом. И у Југославији његов допринос је цењен. Након повратка у земљу постављен је за начелника Политичке управе за Европу. Негова дипломатска каријере наставила је да се креће узлазном линијом.

Необјављени извори:

Архив Југославије, Кабинет председника републике; Савез комуниста Југославије: Комисије за међународне односе и везе

⁴⁴ ДАСМП, ПА, 1957, Аргентина, ф. 4, д. 35, с. 48388, Писмо Младена Ивековића амбасади ФНРЈ у Буенос Ајресу од 15. 4. 1957. Krizman, *Pavelić u bjekstvu*, 401.

⁴⁵ ДАСМП, ПА, 1957, Аргентина, ф. 4, д. 15, с. 420098, „Забелешка о разговору амбасадора Славољуба Петровића са помоћником министра иностраних послова Родолфо Гарциа Ариаз-ом дана 26. IV. 1957 године.“ Гарсија Аријаз је сличну аргументацију изнео и представницима израелске амбасаде који су се интересовали о случају Павелић. ДАСМП, ПА, 1957, Аргентина, ф. 4, д. 14, с. 420091, „Забелешка о разговору са Мосхе Авидан-ом, министром саветником Израелске Амбасаде у Буенос Аиресу“ од 31. 5. 1957.

⁴⁶ Krizman, *Pavelić u bjekstvu*, 420–428.

Дипломатски архив Министарства иностраних послова Републике Србије, Поверљива архива

Литература:

Krizman, Bogdan. *Pavelić u bjekstvu*. Zagreb Globus, 1986.

Hand, Paul. “‘This is not a Place for Delicate or Nervous or Impatient Diplomats’: The Irish Legation in Perón’s Argentina (1948–1955)”. *Irish Studies in International Affairs*, Vol. 16 (2005), 182.

Петровић, Славољуб Ђера. Трајковић, Александар. *Јужни српски фронт у ослободилачком рату 1941-1945. године*. Врање 1999.

Селинић, Слободан: *Партија и дипломатија 1945–1952*, Београд 2013.

Симић, Бојан. „Југословенска дипломатија и штампа о државном удару у Аргентини 1955. године“. *Архив. часопис Архива Југославије*, 1–2, 2020, 175–190.

Симић, Бојан. *Југославија и Аргентина 1946–1955*. Београд 2021.

Штампа:

Борба, Београд

Политика, Београд

Мемоари:

Митић, Рајко. *Буенос Аирес, Монтевидео – Рио. Са фудбалерима Црвене Звезде по Јужној Америци*. Београд 1955.

Petrović, Slavoljub Đera. *Sećanja i zapisi borca i diplomate*. Beograd 2012.

Интернет извори:

<https://tratados.cancilleria.gob.ar/>

Summary

Bojan Simić

FROM SOUTH SERBIA TO SOUTH AMERICA – SLAVOLJUB DJERA PETROVIĆ AS ENVOY (AMBASSADOR) IN ARGENTINA 1953–1958

Born and raised in Niš, Slavoljub Djera Petrović was partisan commander in South Serbia during the Second World War. After the war he became a diplomat.

With only 33 he was appointed as Yugoslav envoy in Argentina, Paraguay and Uruguay. In Buenos Aires, Petrović faced several challenges like repairing errors of his predecessors considering relations between Yugoslavia and Argentina, stabilizing the trade problems and difficult relations within the diplomatic mission itself. After succeeding in elevating the interstate relations, Petrović was given the rank of ambassador in 1956 as the one of the first diplomats born and raised in South Serbia to be named ambassador.

One of the main challenges Petrović faced in South America was problem of ustaša emigration. When he resumed his post, Yugoslav diplomacy was already certain that Ante Pavelić, the head of the Independent state of Croatia was also in Argentina. Over the years, Petrović tried to inform his colleagues, journalists who Pavelić is and what was his role during the Second World War and influence public opinion in Argentina in a favorable direction. After an assignation attempt on Pavelić in spring 1957, those efforts were doubled and resulted in Pavelić's escape to Spain. At the end of his diplomatic mission in Argentina, Petrović received medal of San Martin as recognition for its good service and his role in improvement of Yugoslav-Argentine relations.

